

ผลกระทบของ การเปลี่ยนแปลงทางประชากร ในประเทศไทย

2503

สถานการณ์และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2563

2513

2533

2553

ยุคใหม่ของประชากรและการพัฒนาในประเทศไทย

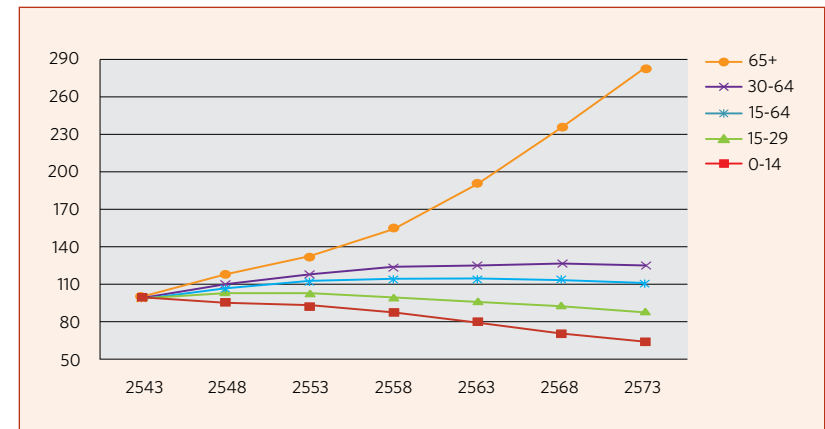
ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคที่อัตราการเจริญเติบโตของประชากรชะลอตัว และจำนวนประชากรของประเทศจะลดลงในที่สุด ขณะนี้จำนวนประชากรไทยจะยังคงเพิ่มขึ้นโดยผลจากการคาดประมาณพบว่า จะเพิ่มขึ้นไม่เกินห้าล้านคนและเป็นไปได้ที่อาจจะเพิ่มขึ้นเพียงราวหนึ่งล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมดที่มีในปัจจุบัน การลดลงของจำนวนประชากรของประเทศไทยน่าจะเกิดขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2563 หรือในราวอีกสิบปีข้างหน้า สาเหตุมาจากภาวะการเจริญพันธุ์ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าอัตราทดแทนตลอดช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะจะลดต่ำลงไปอีก อัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลงส่งผลให้จำนวนเด็กเกิดใหม่ในประเทศไทยลดลงนับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุและเพศของประชากรซึ่งภาพปิรามิดประชากรในช่วงเวลาต่างๆ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ทั้งนี้สัดส่วนประชากรวัยเด็กเริ่มลดลงในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อประชากรวัยเด็กเหล่านี้เติบโตเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์จึงทำให้สัดส่วนของประชากรวัยเจริญพันธุ์ลดลงตามไปด้วย ซึ่งที่จริงแล้วจำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์ในขณะนี้ได้ลดลงอยู่แล้ว เป็นผลทำให้จำนวนการเกิดในแต่ละปีลดลงด้วยแม้ว่าอัตราการเจริญพันธุ์จะลดลงจากปัจจุบันหรือไม่ก็ตาม แนนอนว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางประชากรจะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการเคลื่อนย้ายถิ่นของประชากรจากประเทศอื่น ซึ่งสถานการณ์ในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดยังเป็นสิ่งที่ยากต่อการประเมินอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ประเทศไทยมีชายแดนยาวติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่าการเสียประชากรไปจากการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงประชากรทางโครงสร้างอายุและผลกระทบ

แม้จะคาดการณ์ได้ว่าจำนวนประชากรของประเทศไทยจะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในอีกสองทศวรรษหน้านี้ แต่จำนวนประชากรที่ดูเหมือนจะมีขนาดคงที่นี้ยังแฝงเร้นนัยยะของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไปของประเทศ ทั้งในด้านโครงสร้างทางอายุและการกระจายตัวของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ข้อมูลส่วนนี้จะมีให้เห็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากร ภาพที่แสดงการเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่สองรูปแบบที่แสดงผลให้เห็นอย่างชัดเจน แบบแรกเป็นดัชนีการเจริญเติบโตของประชากรรายอายุ แบบที่สองคือการเปลี่ยนแปลงปิรามิดประชากร

ประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยที่จำนวนประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 30-64 ปีจะยังคงเติบโตต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่งจากนั้นจึงจะเริ่มลดลง โดยจำนวนประชากรวัยเด็กที่มีอายุ 15-29 ปี และกลุ่มอายุแรกเกิดถึง 14 ปีกำลังเริ่มหดตัวลดลง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เห็นได้อย่างชัดเจนจากภาพปิรามิดประชากรในช่วงเวลาต่างๆ ที่ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมากนับจากช่วงปี พ.ศ. 2503 ที่มีจำนวนประชากรวัยเด็กจำนวนมากที่ฐานปิรามิดประชากร กลายเป็นโครงสร้างประชากรวัยทำงานที่เพิ่มขนาดใหญ่มากขึ้นในช่วงเวลาต่อมา ต่อด้วยการมีประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วที่เห็นได้ชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2543-2563 หลังจากปี พ.ศ.2563 ไปแล้วประชากรที่มีอายุเกิน 45 ปีขึ้นไปจะเป็นกลุ่มประชากรที่คาดว่าจะเติบโตเพิ่มจำนวนมากขึ้น และหลังจากปี พ.ศ. 2583 เป็นต้นไปจะเป็นการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปีเท่านั้น

ประเทศไทยและดัชนีการเจริญเติบโตของประชากรรายอายุ ปี พ.ศ. 2543-2573

ปี 2543 = 100

ที่มา : ค่าพจน์จาก World Population Prospects: The 2008 Revision. United Population Division, 2009 ประมาณการขั้นต่ำ

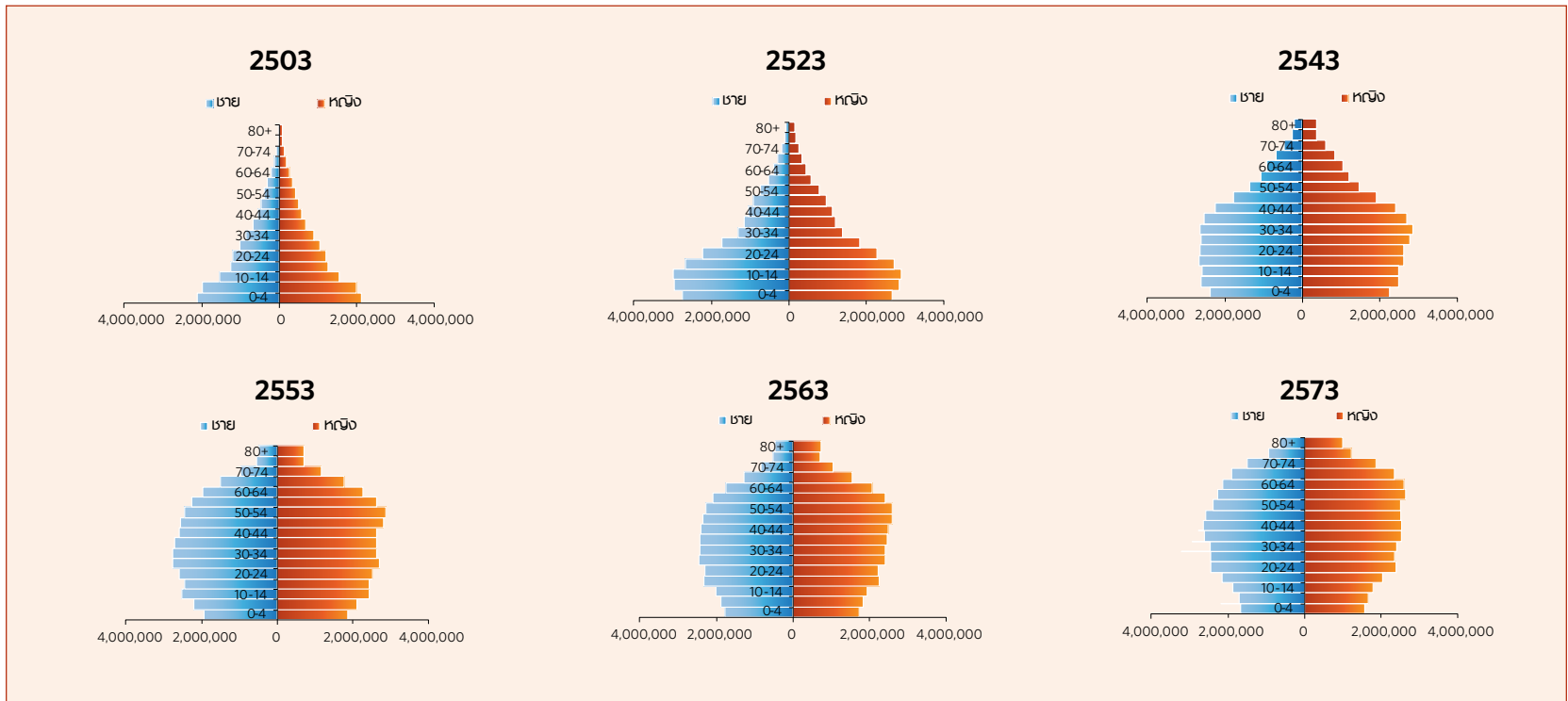
ความเห็นที่นำเสนอในรายงานนี้เป็นของคณะผู้เขียนรายงานเรื่องผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรของประเทศไทย ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) ความเห็นดังกล่าวไม่ได้สะท้อนความเห็นของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ หน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ หรือองค์กรอื่นๆ ในสังกัด

ผลกระทบที่ 1 แนวโน้มการเกิดลดลงอย่างต่อเนื่อง

จำนวนเด็กเกิดใหม่ในแต่ละปีเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยจะลดจำนวนลงไปอีกอย่างรวดเร็วยกเว้นในกรณีที่เกิดอัตราการเจริญพันธุ์จะเพิ่มขึ้นสูงกว่าระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ข้อมูลจากการคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคตขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดข้อสมมุติฐานของภาวะเจริญพันธุ์ขั้นต่ำซึ่งจะสอดคล้องกับภาวะการเจริญพันธุ์ที่เป็นจริงในขณะนี้มากกว่าข้อสมมุติฐานชั้นกลาง ยังคงประเมินจำนวนการเกิดของปี

พ.ศ. 2553 สูงเกินกว่าสถานการณ์ที่เป็นจริงในขณะนี้ซึ่งมีจำนวนการเกิดไม่ถึง 800,000 รายต่อปี ซึ่งต่ำกว่า 970,000 รายต่อปีที่ได้จากการคาดประมาณจำนวนประชากรขั้นต่ำ ซึ่งผลจากการประมาณประชากรขั้นต่ำยังชี้ให้เห็นจำนวนการเกิดในแต่ละปีมีแนวโน้มจะลดลงไปเรื่อยๆ จนเหลือน้อยกว่า 500,000 รายต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2588-2593 หรืออีกเพียงสามสิบกว่าปีข้างหน้า

ปิรามิดประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2503-2573

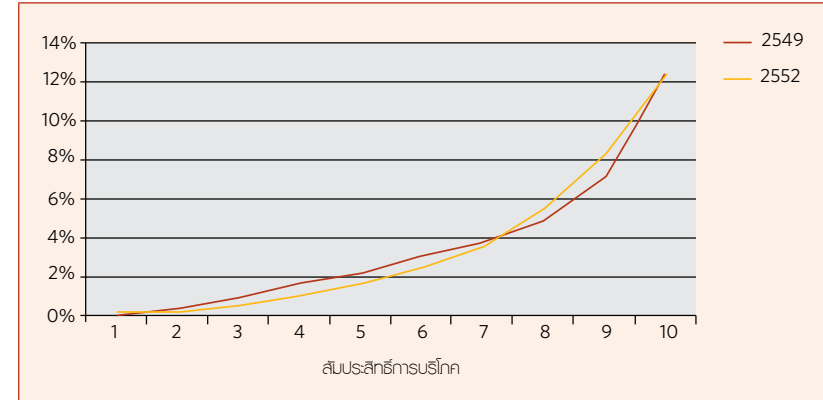
ที่มา : ประชากรปีพ.ศ. 2503-2543 จากสำมะโนประชากรประเทศไทย ประชากรปี พ.ศ. 2553 จนถึง ปี 2573 จาก World Population Prospects: The 2008 Revision. United Population Division, 2009 ประมาณการขั้นต่ำ

ผลกระทบที่ 2 ประชากรวัยทำงานลดลง

ปัจจุบันสัดส่วนประชากรวัยทำงานต่อประชากรทั้งหมดเริ่มลดลงแล้ว โดยจำนวนสุทธิของประชากรกลุ่มนี้จะลดลงก่อนปี พ.ศ. 2563 เพียงเล็กน้อย ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงการเริ่มเปิด "หน้าต่างแห่งโอกาสทางประชากร" หรือ "โบนัสทางประชากร" ที่ประเทศไทยได้รับประโยชน์ในช่วงเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมาที่สัดส่วนของประชากรวัยทำงานมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นสภาวะที่เอื้ออำนวยส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว จากการวิเคราะห์อัตราส่วนสนับสนุนทางเศรษฐกิจ (Economic Support Ratio) หรืออัตราส่วนระหว่างจำนวนผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพและจำนวนผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งคำนวณโดยใช้ตัวแปรความต้องการด้านการผลิตและการบริโภคของบุคคลในกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน ได้ชี้ให้เห็นแนวโน้มการปรับประชากรทางลบที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป ดังนั้นหน้าต่างของโอกาสทางประชากรน่าจะปิดลงเร็วขึ้นกว่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับพิจารณาจากการโครงสร้างทางอายุของประชากรที่เปลี่ยนไปเพียงอย่างเดียว

ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการพัฒนาทุนมนุษย์ของแรงงานไทย เพื่อให้สามารถเป็นส่วนขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจของประเทศยังคงขยายตัวต่อไปในขณะที่ต้องเผชิญหน้ากับแรงงานที่เริ่มมีจำนวนลดลงและแรงงานมีอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แม้การขยายโอกาสทางการศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา จะมีความคืบหน้ามากขึ้นโดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา แต่ผลจากตัวชี้วัดด้านคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยยังคงไม่เป็นที่น่าพอใจ เด็กที่อยู่ในวัยที่ต้องเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับบางส่วนหนึ่งยังไม่ได้เข้าเรียน นอกจากนี้ผลการทดสอบด้านภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ยังคงอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งยังมีความเหลื่อมล้ำทางโอกาสอย่างมากในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพระหว่างนักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างกัน หรือเป็นผู้ที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกัน

ร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้ารับการศึกษาต่อหลังระดับมัธยมศึกษาตามตัวบ่งชี้สถานะทางเศรษฐกิจ

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจเศรษฐกิจและสังคม (ปี พ.ศ. 2549 และ 2552)

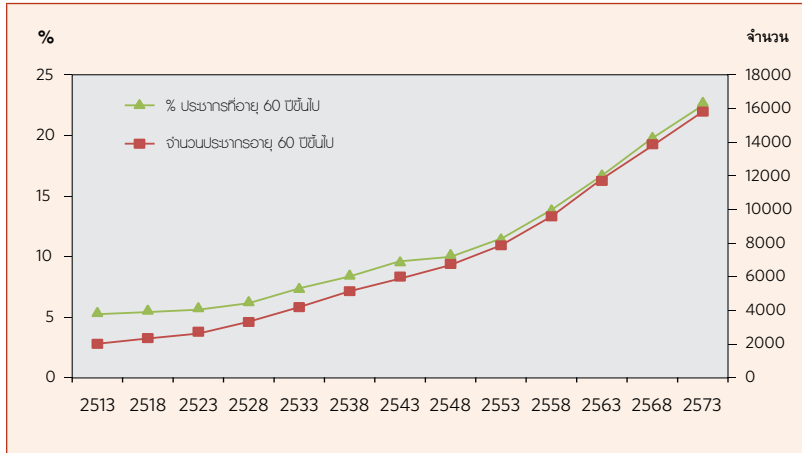
ผลกระทบที่ 3 ประชากรสูงวัยมากขึ้น

ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่าภายในปี พ.ศ. 2573 สัดส่วนผู้สูงอายุของประชากรไทยจะต่ำกว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นขณะนี้ก็ตาม แต่ในช่วงเวลาอีก 20 ปีข้างหน้าจำนวนประชากรสูงอายุของประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นอีกเป็นเท่าตัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกครอบครัวนับตั้งแต่การดูแลผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพา การคงไว้ของรายได้ผู้สูงอายุ ตลอดจนผลที่เกิดต่อพลวัตทางเศรษฐกิจของประเทศ

การอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับบุตรของผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง แม้ว่าสัดส่วนการมีบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกันหรือที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันจะยังคงอยู่ในระดับสูง การดูแลเกื้อกูลพ่อแม่ของบุตรจะลดลงเพียงเล็กน้อย แต่ในอนาคตอาจจะลดลงมากกว่าเดิมไปอีก เนื่องจากครอบครัวของผู้สูงอายุในอนาคตจะมีขนาดเล็ก และผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ในช่วงเวลาอีกไม่นานนี้ผู้ที่เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุที่ไม่มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่จะลดจำนวนลง คนไทยจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมล่วงหน้าก่อนถึงวัย

ชรา โดยควรคาดหวังตามความเป็นจริงว่าเมื่อเข้าสู่วัยชราแล้วตนจะได้รับการรองรับและความช่วยเหลือจากโครงการและมาตรการต่างๆ ของภาครัฐอย่างไร และควรที่จะต้องดูแลช่วยเหลือตนเองอย่างไร

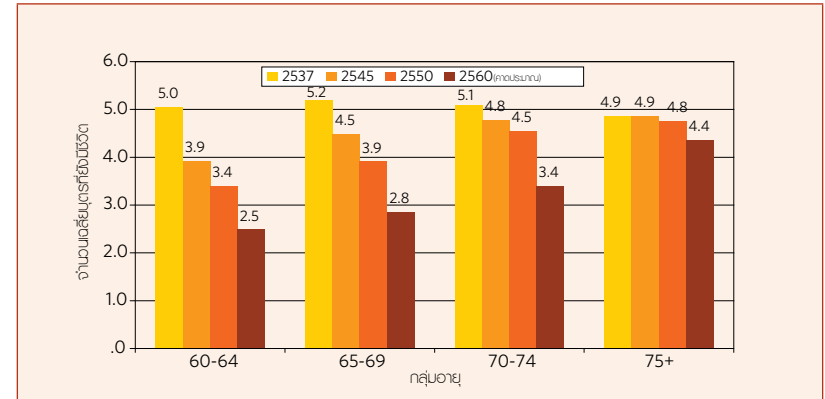
การมีอายุสูงขึ้นของประชากรและร้อยละการเจริญเติบโตของประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2513-2573

ที่มา : World Population Prospects: The 2008 Revision. United Population Division, 2009
ประมาณการขั้นต้น

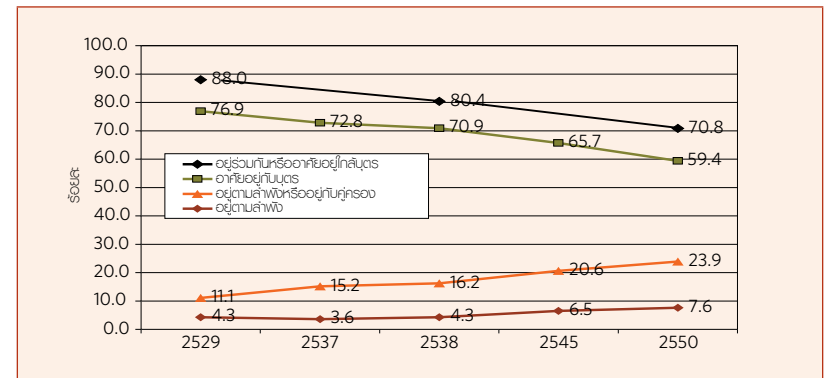
สิ่งสำคัญคือประชากรวัยทำงานจะมีอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอายุของคนวัยทำงานจะครอบคลุมช่วงอายุที่กว้าง คนทำงานในกลุ่มที่มีอายุน้อยจะมีจำนวนลดลง ในขณะที่คนทำงานที่มีอายุมากกว่า 45 ปีจะยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงประมาณปี พ.ศ. 2573 ข้อเท็จจริงนี้มีนัยสำคัญต่ออัตรากำลังในการผลิต โดยทั่วไปแล้วกำลังแรงงานที่มีอายุมากจะมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ในขณะที่กำลังแรงงานที่มีอายุน้อยกว่าเป็นผู้ที่มีแนวโน้มว่าได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าและมีทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกแห่งการแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ขนาดของประชากรวัยทำงานที่มีอายุน้อยเหล่านี้กำลังหดตัวลง จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่กำลังแรงงานรุ่นหนุ่มสาวเหล่านี้จะต้องได้รับการศึกษาและการฝึกอาชีพที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

จำนวนเฉลี่ยของบุตรที่มีชีวิตอยู่ อาศัยอยู่ด้วย ตามกลุ่มอายุ ปี พ.ศ. 2537-2560

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ 2554 รายงานผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรในประเทศไทย

ร้อยละของการอยู่อาศัยของผู้มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2529-2550

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ 2554 รายงานผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรในประเทศไทย

การที่ประชากรไทยมีอายุสูงวัยมากขึ้นมีนัยสำคัญต่อระบบการดูแลสุขภาพของประเทศ สาเหตุหลักของปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุคือภาวะที่เกิดจากโรคเรื้อรัง ได้แก่ มะเร็ง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง รวมทั้งโรคสำคัญอื่นๆ ของผู้สูงอายุเกี่ยวกับความผิดปกติของอวัยวะรับสัมผัส เช่น การสูญเสียการมองเห็นและการได้ยิน และความผิดปกติทางระบบประสาท เช่น ภาวะสมองเสื่อม ภาวะเหล่านี้สะท้อนถึงความเสื่อมทางสุขภาพเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เป้าหมายสำคัญของนโยบายสุขภาพในยามที่มีจำนวนประชากรสูงวัยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงต้องมุ่งเน้นให้ประชากรสามารถช่วยเหลือดูแลตนเองในยามสูงวัยให้ยาวนานมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (เช่น การจัดโครงการผ่าตัดต่อกระดูกเพื่อช่วยการมองเห็นในผู้สูงอายุ) ตลอดจนตรวจดูแลสุขภาพให้แข็งแรงยาวนานมากที่สุดก่อนเข้าสู่วัยชรา ตลอดจนลดปัจจัยเสี่ยงสำคัญด้านสุขภาพ เช่น การสูบบุหรี่ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากเกินไป การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย การมีความดันโลหิตสูง และการมีดัชนีมวลกายสูง การแก้ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องใช้มาตรการที่ครอบคลุมรอบด้าน ทั้งจากการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการรณรงค์ส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนการออกแบบชุมชนและผังเมืองที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพของประชากร การผนึกกำลังร่วมงานกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถส่งผลช่วยให้สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความจริงที่เกิดขึ้นได้

การเปลี่ยนแปลงประชากรด้านการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์และผลกระทบ

ความเป็นเมืองของประเทศไทยกำลังขยายตัวแม้ว่าสัดส่วนของเขตเมืองในประเทศไทย (ราวร้อยละ 34) จะอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศส่วนใหญ่ที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการให้คำจำกัดความของเขตเมืองที่จำกัดของประเทศไทย อย่างไรก็ตามความเป็นเมืองของประเทศไทยน่าจะขยายตัวอย่างรวดเร็ว ข้อมูลล่าสุดชี้ให้เห็นแนวโน้มการเติบโตของเขตเมืองในจังหวัดใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานครจะเติบโตอย่างรวดเร็วมากกว่าการเติบโตในเขตกรุงเทพมหานครเองและการขยายตัวนี้จะเกิดขึ้นเร็วกว่าในเขตเมืองอื่นๆ ของประเทศไทย

การขยายตัวของความเป็นเมืองในขณะที่ขนาดของจำนวนประชากรแทบจะคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แสดงนัยยะของการมีจำนวนประชากรในชนบทที่ลดลง ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในหลายประเทศเมื่อระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น พบว่าบ่อยครั้งที่การลดลงของประชากรในชนบทและการมีถิ่นฐานเล็กลงกลายเป็นเรื่องที่ปรับ

ตัวได้ยากสำหรับคนในชนบท การลดลงของประชากรส่งผลต่อจำนวนนักเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นและฐานจำนวนลูกค้าของร้านค้าในท้องถิ่นที่ลดน้อยลงไปด้วย และบ่อยครั้งที่พื้นที่ชนบทต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพที่ย้ายไปยังพื้นที่อื่นที่มีโอกาสมากขึ้น

คนไทยจำนวนมากเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ และมีชาวต่างชาติจำนวนมากที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย แม้ว่าจะมีแรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยที่ไม่มีเอกสารแสดงตน แต่เป็นที่ชัดเจนว่าประเทศไทยกำลังได้รับจำนวนสุทธิของประชากรย้ายถิ่นเข้าเพิ่มขึ้นจากการทำงานข้ามชาติแบบนี้ อย่างไรก็ตามแรงงานจำนวนมากที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยยังมีทักษะแรงงานต่ำและทำงานอยู่ในภาคเศรษฐกิจที่มีผลผลิตต่ำ

นโยบายสำหรับปรับปรับตัวต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

แนวโน้มการเกิดที่ลดลง

ในทศวรรษต่อจากนี้ จำนวนการเกิดในแต่ละปีที่ลดลงจะส่งผลกระทบต่อการใช้บริการที่โรงพยาบาลและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งการดูแลก่อนคลอด การคลอด และการดูแลหลังคลอดที่จะหดตัวลงไปด้วย ซึ่งงานบางส่วนอาจต้องดัดแปลงปรับใช้กับงานลักษณะอื่นๆ ด้วย อย่างไรก็ตามร้อยละของการคลอดที่เกิดจากผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น(ประมาณร้อยละ 16 ในปี พ.ศ. 2552) ซึ่งการคลอดส่วนหนึ่งเกิดกับผู้หญิงวัยรุ่นที่แต่งงานแล้ว แต่ทั้งนี้ยังไม่ชัดเจนว่าจะระบุได้อย่างแน่นอนว่ามีผู้หญิงวัยรุ่นจำนวนมากน้อยเท่าใดที่ต้องแต่งงานหรือต้องใช้ชีวิตคู่เนื่องจากการตั้งครภร์ จึงจำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ที่กำหนดอายุการแต่งงานขั้นต่ำของผู้หญิงว่าต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 17 ปี ให้เข้มงวดมากขึ้น แต่กฎหมายที่เข้มงวดขึ้นนี้จะต้องบังคับใช้ควบคู่ไปกับมาตรการเพื่อลดการตั้งครภร์ในวัยรุ่นที่ยังไม่แต่งงาน การคลอดที่เกิดจากผู้หญิงวัยรุ่นจำนวนมากทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องใส่ใจกับการให้ความรู้ทางเพศวิถีศึกษา และการให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่นที่เหมาะสมและเป็นมิตร โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความรับผิดชอบของผู้ชายร่วมด้วย เพื่อให้วัยรุ่นเหล่านี้สามารถจัดการกับเพศวิถีของตนได้อย่างเหมาะสมและสำหรับคนวัยหนุ่มสาวที่เลือกที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานจำเป็นต้องเข้าถึงวิธีการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ สำหรับผู้ที่ไม่พร้อมต่อการตั้งครภร์และไม่ประสงค์จะตั้งครภร์ต่อไปควรพิจารณาให้สามารถเข้าถึงวิธียุติการตั้งครภร์ที่ปลอดภัยที่พึงกระทำได้ตามกรอบนโยบายที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน

ประชากรวัยทำงานที่ลดลง

การลดลงของสัดส่วนประชากรวัยทำงานที่จะเกิดขึ้นช่วงหลังปี พ.ศ. 2563 จะเป็นแรงกดดันให้ประเทศไทยต้องส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตของแรงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แม้ว่าประเทศไทยจะมีการขยายการศึกษาในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายอย่างเร่งด่วนในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งชดเชยการพร่องตัวทางการศึกษาของประชากรเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ยังมีเรื่องน่าห่วงเกี่ยวกับคุณภาพของการศึกษาที่ยังต้องปรับปรุงอีกมาก เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ชะงักงัน ประเทศไทยจำเป็นต้องมีแรงงานรุ่นหนุ่มสาวที่มีความรู้และทักษะจำเป็นที่ตอบสนองความต้องการในตลาดแรงงานให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถเคลื่อนสู่ห่วงโซ่ของการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยจะต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของครูผู้สอนให้ดีขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำทางด้านคุณภาพการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งในแง่ของความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท ระหว่างพื้นที่พัฒนาแล้วกับพื้นที่ด้อยพัฒนามากว่า ควรมีการขยายการให้เงินกู้ยืมแก่นักเรียนที่ยากจนและนักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้น้อยปานกลางเพื่อเพิ่มโอกาสให้สามารถเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงขึ้นได้

ประชากรมีอายุสูงวัยขึ้น

การที่ประเทศไทยมีประชากรสูงวัยจำนวนมากขึ้นจำเป็นต้องมีมาตรการที่มีความหลากหลายและครอบคลุมเพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีการใช้ชีวิตชีวิตเชิงบวก อาทิเช่น จัดให้มีอุปกรณ์ เครื่องช่วยเหลือนต่างๆ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ทางกายภาพให้ผู้สูงอายุยังคงสามารถเคลื่อนไหวได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาที่ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาการดูแลโดยผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลควรตระหนักถึงความรับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ ครอบครัว หรือชุมชนที่ไม่สามารถให้การดูแลได้ โดยมีเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องให้ความช่วยเหลือเรื่องตัวมากกว่าผู้อื่น อาทิเช่น ผู้ที่ยากจน ผู้สูงอายุวัยปลาย ผู้ที่มีความพิการ หรือ ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว และผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพา มากกว่าที่จะให้การช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุทุกคนเหมือนกันทั้งหมด

ความพิการขั้นรุนแรงหรือความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่รุนแรงที่ต้องได้รับการดูแลรักษาระยะยาวเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดเมื่อครอบครัวมีขนาดเล็กและไม่มีบุตรหลานอยู่กระจัดกระจาย ตลอดจนการมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร รัฐบาลอาจสนองตอบด้วยมาตรการทางครอบครัวและมาตรการสำหรับผู้ไม่มีครอบครัว ในแง่ของมาตรการทางครอบครัว รัฐบาลอาจส่งเสริม “นโยบายลาหยุดเพื่อดูแลผู้สูงอายุ” ซึ่งต้องทำด้วยความระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีผู้นำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ จะต้องมีความชัดเจนว่าใครจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายและจะมีวิธีการจัดการต่อผู้ที่ละเมิดนโยบายอย่างไร ในส่วนของมาตรการสำหรับผู้ไม่มีครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีลูกหลานน้อยหรือที่ไม่มีเลย หรือผู้ที่ไม่แต่งงาน รัฐบาลอาจส่งเสริมและกำกับดูแลหน่วยงานภาคเอกชนเพื่อจัดบริการให้ความช่วยเหลือด้านการดูแลผู้สูงอายุเต็มเวลาสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการผู้ดูแล

การวางแผนเพื่อสร้างสมดุลในภูมิภาคด้านบุคลากรสาธารณสุข

ประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านสาธารณสุขในพื้นที่ทุรกันดารเสมอมา ส่งผลให้มีอัตราส่วนของแพทย์ต่อประชากร 10,000 คนในเขตกรุงเทพมหานครสูงเป็น 10 เท่าของอัตราส่วนของแพทย์ต่อประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวางแผนกำลังคนด้านสุขภาพมีความซับซ้อนอันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของโรงพยาบาลเอกชนที่มีส่วนแบ่งตลาดการดูแลสุขภาพที่เกิดจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของรัฐบาลได้ดึงแพทย์และพยาบาลจากสถานประกอบการของรัฐในชนบทไปสู่สถานประกอบการเอกชน อัตราส่วนของแพทย์ที่ย้ายออกจากสถานประกอบการของรัฐด้านสาธารณสุขเพื่อทำงานที่อื่นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22 ในปี พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 80 ในปี พ.ศ. 2551 และแม้ว่ามาตรการสนับสนุนโดยเพิ่มเงินจูงใจที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2552 จะทำให้อัตราร้อยละดังกล่าวลดลงเป็นร้อยละ 63 ในปี พ.ศ. 2552 แต่ปัญหาดังกล่าวยังคงจะต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องด้วยมาตรการปรับความสมดุลให้ดีขึ้นระหว่างการจัดหาบุคลากรทางการแพทย์ให้สอดคล้องกับความต้องการได้รับการบริการตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ

การเปลี่ยนแปลงประชากรด้านการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์

แรงงานข้ามชาติช่วยให้ตลาดแรงงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่แรงงานเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะมาอาศัยอยู่ระยะยาวทำให้กลายเป็นแรงงานถาวรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าแรงงานเหล่านี้จะขาดเอกสารรับรองสถานภาพหรือมีเพียงใบอนุญาตทำงานชั่วคราวก็ตาม ความหนาแน่นของแรงงานต่างชาติในภาคเกษตรและประมง รวมทั้งงานก่อสร้าง งานบริการ แรงงานในครัวเรือน และงานบริการอื่นๆ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของแรงงานเหล่านี้ที่เข้ามาทดแทนแรงงานไทยในงานทักษะต่ำภาคการเกษตร หรืองานที่มีความเสี่ยงอื่นๆ (งานยาก งานสกปรก และงานอันตราย) จึงมีความจำเป็นต้องหามาตรการเพื่อยกระดับทักษะของคนงานเหล่านี้และให้บุตรหลานของพวกเขาได้รับการศึกษา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเป็น "บุคคลชั้นสอง" ในสังคมไทย จึงจำเป็นต้องวางนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ ให้สามารถจัดการบริการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสุขภาพสำหรับแรงงานเหล่านี้ และเพื่อลดความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการไม่มีหลักแหล่งถาวรของแรงงาน ซึ่งรวมถึงการขาดสารอาหาร ความสกปรกของสภาพแวดล้อม ความยากจน การไม่รู้หนังสือ ความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การถูกแสวงหาประโยชน์ และการเกิดอันตรายจากการประกอบอาชีพ ระบบฐานข้อมูลทะเบียนแรงงานข้ามชาติควรได้รับการพัฒนาให้สามารถติดตามการโยกย้ายถิ่นฐานไม่มีที่อยู่นี้เป็นหลักแหล่ง ตลอดจนบันทึกความต้องการของประชากรกลุ่มนี้ และพัฒนาฐานข้อมูลแรงงานข้ามชาติจากอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีจำนวนมากกว่าสองล้านคนที่ใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในประเทศไทย

ประเทศไทยควรพิจารณานโยบายเชิงรุกที่ตรงเป้าหมายให้มากขึ้นเพื่อให้สามารถดึงดูดแรงงานต่างชาติที่มีทักษะสูง เกิดการแข่งขันระหว่างประเทศเพื่อให้ได้ผู้มีทักษะสูงเหล่านี้เข้ามาทำงาน ดังนั้นวิธีการ "ไม่เข้าแทรกแซง" จึงไม่สามารถดึงดูดแรงงานที่มีทักษะดังกล่าวเข้ามาทำงานในประเทศได้มากนัก

ความเป็นเมืองที่ขยายตัวนำไปสู่ประเด็นปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการวางผังเมือง การหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในเมือง ทั้งนี้ยังไม่มีความจำเป็นที่ต้องแทรกแซงเพื่อป้องกันการขยายตัวของประชากรในกรุงเทพฯ แต่ควรมีความพยายามทำให้เกิด "การแข่งขันภายใต้สภาพแวดล้อมแบบเดียวกัน" เพื่อให้แนวโน้มการปรับสภาพกลายเป็นเมืองของจังหวัดใกล้เคียงเป็นไปตามแนวทางที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

นโยบายเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางประชากร

นโยบายของประเทศไทยเพื่อลดอัตราการเกิดซึ่งมีทั้งการจำกัดบริหารจัดการข้อมูลและการให้บริการการวางแผนครอบครัว เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาเกินกว่าสี่ทศวรรษนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ขนาดครอบครัวที่พึงปรารถนามีขนาดเล็กลง นโยบายนี้ประสบความสำเร็จอย่างน่าทึ่ง แท้จริงแล้วประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ภาวะการเจริญพันธุ์ลดลงอย่างรวดเร็วที่สุดในโลก ทำให้สามารถป้องกันปัญหาต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของประชากรอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปดได้ละเว้นการกำหนดเป้าหมายเพื่อลดภาวะการเจริญพันธุ์ที่เคยดำเนินการมาก่อนหน้านั้น และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่เก้าและสิบ ได้ระบุให้รักษาอัตราการเจริญพันธุ์ให้คงไว้ในระดับทดแทน แต่ไม่ได้มีการกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ภาวะการเจริญพันธุ์ของประชากรจึงลดลงไปเรื่อยๆ โดยการคาดประมาณของอัตราภาวะการเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate-TFR) คือ ผู้หญิงจะมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเพียง 1.5 คน ซึ่งต่ำกว่าระดับทดแทน 2.1 คนซึ่งเป็นระดับของภาวะเจริญพันธุ์ที่ใช้เพื่อรักษาขนาดของประชากรให้คงที่ต่อไป

ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีแนวโน้มเดินตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวันและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่ TFR ได้ลดลงสู่ระดับที่ต่ำลงไปอีกอยู่ที่ราว 1.0-1.3 รัฐบาลของประเทศเหล่านี้จึงมีความกังวลอย่างมากกับผลกระทบจากจำนวนแรงงานที่ลดลงและการมีประชากรสูงวัยเพิ่มมากขึ้น ประเทศเหล่านี้ไม่มีประเทศใดเลยที่ปรับเปลี่ยนนโยบายจากการลดจำนวนการมีบุตร (anti-natalist) หรือเป็นกลาง ให้เป็นการส่งเสริมการมีบุตร (pro-natalist) จนกระทั่ง 15 หรือ 20 ปีให้หลังเมื่อภาวะเจริญพันธุ์ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทนไปแล้ว ในเกาหลีใต้และไต้หวันภาวะเจริญพันธุ์ได้ลดต่ำกว่าที่เป็นอยู่ในประเทศไทยในขณะก่อนจะประกาศนโยบายการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ในปัจจุบันทั้งรัฐบาลเกาหลีใต้และไต้หวันต่างเสียดายกับความล่าช้าของการกำหนดนโยบายดังกล่าว เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำหายและยากมากที่จะเพิ่มระดับการเจริญพันธุ์จากระดับที่ลดลงไปต่ำมากเช่นนี้ ไม่นานมานี้ทั้งสองประเทศได้ประกาศนโยบายเพื่อเพิ่มระดับภาวะเจริญพันธุ์ที่เข้มแข็งมากขึ้น

ประเทศไทยควรจะทำอย่างไรกับอัตราการเจริญพันธุ์

ขณะนี้เป็นเวลา 15-20 ปีผ่านมาแล้วที่ภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทยได้ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน อัตราการเจริญพันธุ์รวมได้ลดลงถึงระดับ 1.5 หากภาวะเจริญพันธุ์ยังคงอยู่ในระดับนี้หรือต่ำลงไปอีก ในที่สุดสถานการณ์ก็จะถึงจุดที่จำนวนประชากรแต่ละรุ่นจะมีขนาดเล็กกว่าประชากรรุ่นก่อนหน้านี้ถึงร้อยละ 30 จำนวนประชากรในแต่ละรุ่นจึงลดลงตามลำดับ ซึ่งจะกลายเป็นเรื่องยากที่จะกลับคืนสภาพเดิมได้ ยกเว้นหากมีการอพยพขนาดใหญ่เข้ามาของประชากรจากประเทศอื่น ประเทศไทยจึงควรวางแผนทางกำหนดนโยบายที่ให้การสนับสนุนภาวะเจริญพันธุ์ แก้ปัญหาการมีประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินไป การมีจำนวนแรงงานหดตัวลง และมีจำนวนสุทธิของประชากรลดลงในที่สุด นโยบายที่ควรพัฒนาขึ้นนั้น ควรเป็นนโยบายที่เสริมสร้างความแข็งแกร่งของครอบครัวไทยไปด้วยพร้อมกัน

บทเรียนด้านนโยบายจากประเทศอื่นๆ ที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ

มีข้อโต้แย้งอยู่เสมอว่านโยบายส่งเสริมการมีบุตรของประเทศต่างๆ ไม่สามารถเพิ่มภาวะเจริญพันธุ์ได้อย่างแท้จริง และประเทศไทยคงจะทำอะไรได้ไม่มากนักเช่นกัน ข้อถกเถียงนี้เป็นความจริงว่ายังเป็นเรื่องยากและท้าทายที่จะผสมผสานนโยบายให้สามารถเพิ่มภาวะเจริญพันธุ์ได้จริง อย่างไรก็ตามประเทศตะวันตกบางประเทศยังคงมีภาวะเจริญพันธุ์ใกล้เคียงกับระดับการทดแทน (เช่น สหรัฐอเมริกา, ฝรั่งเศส, นิวซีแลนด์) หรือบางประเทศมีอัตราการเจริญพันธุ์เพิ่มขึ้นอย่างมากสู่ระดับทดแทนหลังจากลงไปในระดับที่ต่ำมาก (เช่น บางประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย ประเทศในยุโรปใต้และยุโรปตะวันออก) นอกจากนี้ยังเป็นความจริงว่า มาตรการเชิงนโยบายในประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำบางประเทศในเอเชียตะวันออก (เช่น ญี่ปุ่น, สิงคโปร์) ยังไปไม่ได้ไกลเท่าหลายๆ ประเทศในตะวันตก และในบางประเทศ (เกาหลีใต้, ไต้หวัน) นโยบายนี้ยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นของการดำเนินการ จึงยังไม่ถึงเวลาที่จะเห็นผลที่ได้จากนโยบายดังกล่าว

ประเทศไทยแตกต่างจากประเทศอื่นๆ หรือไม่

- การแต่งงานล่าช้ามีบทบาทสำคัญในการลดภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออก
- สิ่งที่แตกต่างจากประเทศในเอเชียตะวันออกคือสำหรับประเทศไทยภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงไม่ได้เกิดขึ้นเมื่อสตรีเข้าทำงานมากขึ้น ในประเทศไทยการเข้าสู่ภาคแรงงานของสตรีอยู่ในระดับสูงเสมอมา อย่างไรก็ตามโครงสร้างการจ้างงานสำหรับสตรีในประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยมีส่วนแบ่งของการจ้างงานในภาคการเกษตรลดลงกว่าครึ่ง ในขณะที่การทำงานของสตรีอย่างเป็นทางการ (formal sector) เพิ่มความสำคัญมากขึ้น แนวโน้มดังกล่าวส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการตัดสินใจมีบุตรของหญิงไทยและคู่สมรส
- ระดับความเป็นเมืองในประเทศไทยที่ยังคงอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ หมายถึง การทำให้ภาวะเจริญพันธุ์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จะต้องเกิดขึ้นจากการยกระดับภาวะเจริญพันธุ์ของคู่สมรสทั้งในเมืองและในชนบท อย่างไรก็ตามต้องไม่ลืมว่าประเทศไทยให้คำนิยามของความเป็นเมืองที่ค่อนข้างอนุรักษ์นิยม คนจำนวนมากที่บันทึกว่าเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท แท้จริงแล้วอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จะได้รับการบันทึกว่าเป็นเมืองตามคำนิยามในประเทศอื่นๆ หลายประเทศ
- ดังนั้นจึงต้องค้นหาหลักการดำเนินนโยบายที่จะส่งผลต่อรูปแบบการมีบุตรในบริบทของประเทศไทย ซึ่งความแตกต่างระหว่างบริบทในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกที่มีภาวะเจริญพันธุ์ระดับต่ำ อาจจะไม่แตกต่างกันมากอย่างที่คาดการณ์ไว้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการเจริญพันธุ์

เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์ของประเทศอื่นๆ เพื่อเพิ่มอัตราเจริญพันธุ์ และเพื่อเอื้อให้คู่สมรสสามารถทำงานไปพร้อมๆ กับการสร้างครอบครัวให้เติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพิจารณามีดังนี้

- การจ่ายเงินทดแทนเมื่อลาคลอด ในประเทศไทย ลูกจ้างพนักงานสามารถลาคลอดได้เป็นเวลา 90 วัน และรับเงินทดแทนที่ร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนคลอด ซึ่งมาจากเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาล นายจ้างและลูกจ้างควรมีการวางแผนเพิ่มเติมบทบัญญัติเพื่อให้ลาคลอดบุตรได้นานกว่านี้ อนุสัญญาใหม่ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดให้ได้รับผลประโยชน์ด้านการเงิน อย่างน้อยสองในสามของรายได้ก่อนลาคลอด หรือประกันรายได้ขั้นต่ำเป็นเวลา 14 สัปดาห์
- หลายประเทศในยุโรป บิดาสามารถลาหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตร มาตรการนี้กำลังพิจารณาดำเนินการอยู่ในประเทศสิงคโปร์
- การมีชั่วโมงทำงานที่ยืดหยุ่น เพื่อช่วยให้พ่อแม่สามารถใช้เวลาร่วมกับครอบครัวได้ในยามจำเป็น
- การดูแลผู้สูงอายุ ควรมีเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานพยาบาล การสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้ดีขึ้น และทำให้ลาหยุดเพื่อดูแลผู้สูงอายุ มาตรการเหล่านี้อาจช่วยลดภาระของผู้หญิงทำงานและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้สามารถมีบุตรให้มากขึ้น
- ปรับปรุงเงินอุดหนุนเพื่อการดูแลเด็ก มาตรการนี้เป็นส่วนสำคัญของการส่งเสริมการตั้งครรภ์ในหลายประเทศ
- แรงจูงใจทางภาษีและ / หรือเงินโบนัสหาก หลักการพื้นฐานของนโยบายดังกล่าว คือ การสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้ที่มีบุตรและเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง โดยให้ได้รับเงินในอัตราที่เหมาะสม เพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายบางส่วนที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดูบุตรให้แก่คนเหล่านี้

เป้าหมายของมาตรการเหล่านี้ ควรอยู่ที่การพัฒนาโยบายตลอดจนมาตรการที่เสริมสร้างสายสัมพันธ์และความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว รวมทั้งการเพิ่มอัตราการเจริญพันธุ์

ในขณะเดียวกัน ควรสนับสนุนนโยบายอเนกมัยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยต่อไป แม้ว่าการเพิ่มอัตราเจริญพันธุ์ในระดับประเทศเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในขณะนี้ แต่การดำรงสุขภาพของผู้ที่ต้องการหลีกเลี่ยงการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ควรจะได้รับดูแล โดยต้องให้คำแนะนำเรื่องการวางแผนครอบครัวและการให้บริการที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้ที่ไม่พร้อมต่อการตั้งครรภ์ นอกจากนี้ยังมีประชากรในหลายพื้นที่ที่อัตราการเจริญพันธุ์ยังคงอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ที่ราบสูง ชาวมุสลิมในภาคใต้ที่ห่างไกล และกลุ่มแรงงานข้ามชาติ จึงควรให้ความสำคัญกับงานอเนกมัยการเจริญพันธุ์ที่ตอบสนองบริบทของประชากรเหล่านี้ด้วย

ควรจัดสัมมนาเพื่อหารือเกี่ยวกับทิศทางของนโยบายประชากรของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการกำหนดนโยบายเพื่อลดอัตราเจริญพันธุ์ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงมากในขณะนั้น มีการจัดสัมมนาประชากรระดับชาติต่อเนื่องกันสามครั้ง โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ข้าราชการ และประชาชนทั่วไปเข้าร่วมพิจารณาถึงปัญหาประชากรที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และนโยบายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ในเวลาต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ โดยจัดทำข้อเสนอแนะที่ระบุไว้เกี่ยวกับนโยบายประชากรและมาตรการที่เกี่ยวข้องเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

ขณะนี้ เป็นเวลากว่าสี่ทศวรรษผ่านมาแล้ว สถานการณ์ประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะนี้ควรมีการพิจารณาเพื่อพัฒนากรอบนโยบายประชากรของประเทศใหม่อีกครั้งหนึ่ง และน่าจะเป็นอีกครั้ง ที่คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ข้าราชการและประชาชนทั่วไปเป็นสิ่งพึงประสงค์ ซึ่งน่าจะถึงเวลาควรมีการจัดสัมมนาประชากรระดับชาติรอบใหม่ขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เป็นหน่วยงานวางแผนระดับชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี สศช. มีพันธกิจสำคัญสามประการได้แก่ การเป็นหน่วยงานยุทธศาสตร์ โดยจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ รวมทั้งให้คำปรึกษารัฐบาล ประสานการแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนติดตามประเมินผลนโยบายของรัฐ การเป็นหน่วยงานข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมเชิงลึก โดยเป็นหน่วยงานวิเคราะห์ข้อมูลและเฝ้าระวังภัยเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล ตลอดจนเป็นหน่วยเจาะข้อมูลเชิงลึกต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย เพื่อใช้ในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ บริหารเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและการเป็นหน่วยงานความรู้สมัยใหม่ที่แสวงหาและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ สำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งเทียบพร้อมด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการวางแผนยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ และการประสานงานเพื่อผลักดันการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

962 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส

เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100

โทรศัพท์: 0-2280-4085 (40 คู่สาย) แฟกซ์: 0-2281-3938

อีเมล: pr@nesdb.go.th

เว็บไซต์: <http://www.nesdb.go.th>

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

ชั้น 12 อาคารสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก

เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์: 0-2687-0135 แฟกซ์: 0-2280-1871

อีเมล: unfpa.thailand@unfpa.org

เว็บไซต์: <http://countryoffice.unfpa.org/thailand>

และ www.unfpa.org

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

เป็นองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมสิทธิของสตรี บุรุษ และเด็กทุกคนให้มีความสุขกับชีวิตที่มีสุขภาพดี มีโอกาสเท่าเทียมกัน กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ สนับสนุนประเทศต่างๆ ในการใช้ข้อมูลทางด้านประชากรเพื่อจัดทำนโยบายและโครงการเพื่อลดความยากจน และดำเนินการเพื่อให้มั่นใจได้ว่าทุกการตั้งครรภ์เป็นที่ต้องการ การคลอดทุกครั้งปลอดภัยเยาวชนทุกคนปลอดภัยจากโรคมุมีคุ้มกันบกพร่อง (HIV/AIDS) เด็กหญิงและสตรีทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีและด้วยความนับถือ

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ — เพราะทุกคนสำคัญ